

Tabuul lingvistic, ca instrument al umorului în stand-up comedy

Daiana FELECAN

Universitatea Tehnică din Cluj-Napoca, Centrul Universitar Nord Baia Mare
daiana18felecan@yahoo.com

Roxana PAȘCA

Universitatea Tehnică din Cluj-Napoca, Centrul Universitar Nord Baia Mare
roxi.pasca@yahoo.com

Abstract: In stand-up comedy, humour results from social jokes which emphasise a community's values, faults, fears, and taboos. The paper focuses on the analysis of the psychosocial functions of taboo words (especially curse words) in stand-up comedy speech acts and their impact on the audience. The theoretical framework consists of socio-, pragma- and psycholinguistics. Starting from the idea that context plays a decisive role in determining the appropriateness or inappropriateness of a speech act, we identify and analyse five categories of swear words depending on their psychosocial and discursive behaviour: *swearing as a form of address, cathartic swearing, aggressive/offensive swearing, emphatic swearing, and auxiliary swearing*. These categories are illustrated by means of relevant examples taken from the video recordings of two shows performed by Cosmin Nedelcu.

Keywords: *stand-up comedy, taboo words, humour, linguistic violence, linguistic politeness.*

1. Obiective, cadru teoretic, corpus și metodologie

Spectacolele de tip stand-up comedy reprezintă narațiuni umoristice care documentează diverse aspecte ale vieții cotidiene – politică, religie, sex, relații de diferite tipuri – expuse de un performer „înarmat” doar cu un microfon. Astfel, elementele pe baza cărora se constituie acest tip de spectacol sunt comediantul și publicul, care trebuie să îndeplinească o condiție fundamentală în vederea unei comunicări reușite (scopul ilocuționar al emițătorului fiind stârnirea râsului receptorului): bagajul enciclopedic comun, care asigură decodificarea corectă a mesajului. Pornind de la această premisă, lucrarea de față își propune să analizeze funcțiile psihosociale ale cuvintelor tabu, în special ale înjurăturilor, utilizate în discursul comedianților și impactul pe care acestea îl au asupra publicului.

Cercetarea noastră se fundamentează pe suportul teoretic oferit de socio-, pragma- și psiholingvistică, iar corpusul supus analizei a fost constituit pe baza înregistrărilor video ale unor spectacole *live* realizate de către actorul Cosmin

Nedelcu¹, *alias* Micutz, un artist controversat, cunoscut pentru discursul obscen din cadrul reprezentațiilor sale. În 2022, Cosmin Nedelcu a avut un spectacol pe scena Filarmonicii Banatului, la două săptămâni după ce lui Jador, cântăreț de manele, i s-a interzis să cânte acolo, din cauza genului muzical. După ce a urcat pe scenă, comediantul a pus melodia lui Jador, *Dau moda*, și a început să înjure pentru a demonstra că se poate face și asta: „A zis cineva pe Facebook «Bă, dacă nu îl lăsați pe Jador să cânte, îi lăsați pe ăștia să zică pula?». Noi am spus «Corect, așa că iată și Jador și pula».”² Reacțiile au fost împărțite: pe de o parte, publicul a apreciat această atitudine, răsplătind gestul cu hohote de râs și aplauze, pe de altă parte, unii au considerat că acest tip de limbaj este neadecvat pentru scena filarmonicii. Mezzosoprana Aura Twarowska (2022) se numără printre cei care au criticat vehement inadecvarea limbajului la context. În postarea sa pe Facebook artista spune următoarele: „Noi, artiștii clasici, numim scenele operelor, teatrelor, filarmonicilor, lemn sfânt. Întotdeauna urcăm pe scenă cu respect și recunoștință, studiem zeci de ore, ne pregătim, ne îmbrăcăm în ținute alese, ne machiem/coafăm, ne controlăm atitudinea, mișcarea scenică, până și privirea. [...] Consider, însă, că acest tip de spectacol nu își are locul pe scena filarmonicii, după cum nici un concert simfonic nu își are locul într-un pub sau un spectacol de operă, nu știu [...], zic repede, pe un teren de cricket. Încerc să îmi imaginez, dar nu reușesc, cum o instituție similară – Filarmonica din Viena, și-ar închiria sala (celebra Goldener Saal, unde se ține și cunoscutul Concert de Anul Nou) pentru acest tip de artă”.

Pornind de la acest context, ne-am propus analiza a două spectacole realizate de Cosmin Nedelcu, *Oare eu sunt un robot?* și *Pe vremea mea*, utilizând înregistrările video postate pe canalul de YouTube al artistului, care ne pun la dispoziție materialele necesare unei investigații multimodale (interpretarea materialului verbal, non- și paraverbal, corelat cu informații contextuale complexe, inclusiv reacția publicului).

2. Stand-up comedy – trăsături definitorii

Umorul din cadrul spectacolelor de stand-up este rezultatul unor glume „sociale”, care relevă valorile, speranțele, greșelile, fricile sau tabuurile unei comunități, iar receptorul nu râde doar pentru că ceea ce a spus comediantul este amuzant, ci pentru că identifică o serie de corelații între mesaj și bagajul său enciclopedic/experiențele sale concrete: “the joke form rarely lies in the utterance alone, but that can be identified in the total social situation” (Douglas 2002: 93).

Harbidge (2011: 128) consideră spectacolele de stand-up “a live performance that explores the comedian audience relationship, and intra-audience communication dynamism through a pleasurable medium that would appropriately gratify to a point of laughter”. Publicul are impresia că ia parte la

¹ „Pe lângă stand-up, s-a făcut cunoscut prin apariții la Comedy Central România, prin apariții la emisiunile *În puii mei!*, *Băieți de oraș* și *iUmor*. În anul 2017, a deschis împreună cu Ionuț Grecu Stand-Up Barber Shop, unde, în timp ce clienții sunt bărbieriți, pot viziona show-uri de stand-up comedy. Tot în anul 2017, a scos primul său special care se numește *Te fac să râzi*. În 2019, a început să realizeze podcastul numit *MCN Podcast*. În scurt timp, a ajuns cel mai urmărit podcast din România, devenind primul podcast românesc care a intrat în topul global pe YouTube” (https://ro.wikipedia.org/wiki/Cosmin_Nedelcu).

² <https://www.facebook.com/1451945796/videos/999699334250457/>.

un dialog, cu toate că spectacolul constă într-un cvasimonolog presărat pe alocuri cu întrebări sau observații adresate persoanelor din public și momente menite să provoace o reacție la polul receptării.

2.1. Etape ale performării

Am identificat în corpusul supus analizei următoarea structură a discursului:

- *intrarea în scenă* – artistul salută și face o serie de comentarii care au scopul de a orienta atenția publicului înspre ceea ce urmează să se întâmple și de a seta un orizont de așteptare în privința subiectelor pe care se bazează discursul umoristic: “a time where the comedian and the audience can start working together at defining the interactional context in which all subsequent jokes will be located” (Scarpetta și Spagnolli 2009: 9).

- *corpul spectacolului* – o serie de secvențe umoristice relativ scurte, care pot avea sau nu legătură între ele. Comediantul poate alege să „exploateze” publicul sau propria persoană pentru realizarea glumelor, în felul acesta se reduce distanța socială și se stabilește un teren comun al experiențelor, care va ajuta la maximizarea efectului pe care mesajul îl are asupra alocutorului.

În corpusul analizat, performerul adoptă două roluri discursive:

(1) *marginalul* – locutorul își conturează masca sa comică prin prezentarea unui background personal care îi evidențiază defectele, lipsurile, prefigurând necesitatea unei „scutiri” de la anumite norme comportamentale: “this marginality, however, also allows for a fascinating ambiguity and ambivalence. In his role as a *negative exemplar*, we laugh *at* him. He represents conduct to be ridiculed and rejected, and our laughter reflects our superiority, our relief that his weaknesses are greater than our own and that he survives them with only the mild punishment of verbal scorn. Yet, to the extent that we may identify with his expression or behaviour, secretly recognize it as reflecting natural tendencies in human activity if not socially approved ones, or publically affirm it under the guise of *mere comedy*” (Mintz 1985: 74);

(2) *comentatorul social* – comediantul adoptă ipostaza de narator – de o subiectivitate asumată – care observă (critic) și deconstruiește viața socială și politică, relatând întâmplări la care participă personaje reprezentative pentru anumite tipuri umane (personaje tipice, în situații tipice), prin intermediul cărora se conturează imaginea societății actuale.

- *ieșirea din scenă* – momentul în care are loc evaluarea publicului și sunt adresate mulțumiri echipei din spatele cortinei.

2.2. Context

În cadrul spectacolelor de stand-up comedy, se poate vorbi despre două tipuri de context – contextul în care se rostește gluma (C1) și contextul glumei (C2).

C1 reprezintă cadrul real – un pub/bar sau un club, spații care invită la relaxare și dezinhibare –, care presupune prezența unui emițător (comedianul) și a unui receptor (publicul), ambele instanțe cunoscând scopul interacțiunii. În timp ce performerul utilizează diverse instrumente lingvistice și retorice pentru a obține răspunsul dorit din partea auditoriului, publicul decide ce este amuzant și când să reacționeze în consecință, deoarece există o diferență semnificativă între *a înțelege gluma* și *a o considera amuzantă*.

C2 este constituit din cronotopul întâmplării relatate de comedian și din personajele care participă la acțiune (reale sau fictive, dar obligatoriu reprezentative pentru anumite categorii sociale/tipuri umane). C1 este fix, în vreme ce C2 este într-o permanentă schimbare: “What happens in any performance is that C2 interplays with C1: in C1, stand-ups present C2 in a way that the audience will find C2 humorous. The interplay of C1 and C2 is therefore based on *the standups’ creative distortion* (Mintz 1985: 79). For both comedians and audiences, there is a movement in both directions, “from the fixed C1 to the dynamic C2 and vice versa” (Filani 2015: 45).

3. Umorul și limbajul tabu

Dacă analizăm umorul ca interacțiune (emițător-receptor)³, atunci este evidentă dependența acestuia de context, același principiu stând și la baza tabuului lingvistic, care își motivează statutul prin recunoașterea interdicției și prin permanenta raportare a comportamentului lingvistic la colocutor și la contextul în care are loc comunicarea. Lexemele devin tabu în anumite situații și se detabuizează în altele, în funcție de distanța socială dintre interlocutori și de forța ilocuționară cu care este investit enunțul. Conotarea favorabilă sau defavorabilă se află, așadar, sub influența decisivă a contextului.

În cadrul discursului umoristic tabu, umorul rezultă tocmai din incongruențele dintre adecvat și inadecvat, permis și interzis: “it is necessary for jokes/humour to display an incongruity, and it is this «bisociation» of two «incompatible frames of reference» in the reader’s mind, which leads them to experience humour” (Mulkay 1988: 26).

Pentru ca scopul ilocuționar (stărnirea râsului) să fie atins, trebuie să se refacă legătura⁴ dintre palierul explicit – „datele necesare constituirii *semnificației textului*” (Felecan, D. și Felecan, O. 2021: 269) – și cel implicit – „reconstituirile întreprinse pe baza textului-sursă, datele necesare pentru refacerea *sensului*

³ “A possible objection that might be raised to this view of humour as interaction is that it is possible for a single person to find things funny without interacting with another person. We regard this in the same way as we regard talking (or thinking) to yourself. The basic strategy is interactive even if the *other* agent is the agent carrying out the original action” (Maraev *et al.* 2021).

⁴ “Jokes do not provide their own resolution. The listener restores equilibrium by *getting it*: recognising the vector the narrative should have taken had it unfolded according to expectations, contrasting that against how it did unfold, and grasping the proposition one must admit to shift the former to the latter. This proposition is a *traditum* or folk idea, something not necessarily believed but widely known to the group in which the joke is performed” (Brodie 2009: 96).

textului, inferențele care îl repun pe acesta în echivalențele primare” (*Ibidem*: 269), printr-o interpretare complexă, care activează patru tipuri de competențe: psiho- și sociolingvistice, retorico-pragmatice și enciclopedice.

3.1. Disfemismele, ca mijloace lingvistice ale umorului – între politețe și impolitețe

Omul, animal social în viziunea lui Aristotel, înțelege importanța menținerii unei anumite imagini publice și, în general, formulează discursuri care să nu încalce normele politeții, elementul fundamental al cooperării sociale. Cu toate acestea, există situații când alegerile lingvistice ale locutorului nesocotesc sistemul de reguli impus de comunitate, prin folosirea unor disfemisme – forme lexicale vulgare și ofensatoare (obscenități, insulte, înjurături).

Identificăm două tipare comunicative diametral opuse în ceea ce privește utilizarea disfemismelor: (1) impolitețea – locutorul construiește intenționat atacul asupra imaginii colocutorului, iar acesta din urmă decodifică mesajul ca atare, fiind vorba despre o situație conflictuală; actul verbal este circumscris comportamentului antisocial; și (2) disfemismele nu încalcă normele sociale și sunt considerate adecvate, în urma unei „negocieri” între actorii comunicării. Disfemismul nu este doar produsul vorbitorului – el îi decide structura, însă lexemul primește valoare disfemică numai în cazul în care interlocutorul interpretează astfel mesajul. Un cuvânt își împlinește sensul cu condiția de a fi indexat unei situații de comunicare: “since swear words are based on a culture’s taboo categories, and these words can be judged as shocking, swearing people are often considered to be antisocial and offensive. As a consequence, swearing can thus negatively impact the swearing individual’s social status and how that individual is perceived by others (Stapleton 2010). Johnson and Lewis (2010) demonstrated that the evaluation of swearers is subject to *an expectancy-violations explanation*, which implies that individuals who swear are judged negatively in contexts where swearing is not anticipated.” (Vingerhoets *et al.* 2013: 294).

Întrucât interacțiunea dintre participanții la dialog se conturează în jurul distanței sociale și a tipului de relație (conflictuală sau de colaborare), disfemismele sunt considerate adecvate și chiar necesare în cadrul performării unui act de stand-up comedy. Contextul spectacolelor de stand-up – cadrul fizic, relațiile de putere dintre comedianți și public – contribuie în mod definitoriu la efectul pe care acești termeni vulgari îl au asupra receptorului, devenind lexeme acceptate, cu toate că, în alte contexte, ar fi chiar interzise. Seizer (2011) subliniază caracterul informal al acestui tip de spectacol, care se bazează pe o formă de intimitate stabilită între comedianți și public, intimitate obținută atât prin aspectul relaxat al performerului, cât și prin discursul presărat cu obscenități, care conferă adresării o notă suplimentară de familiaritate: “What does obscenity contribute to creating this sense of informality and intimacy in the comic’s address? Several things. First, the majority of obscene words come from the source domain of sex and sex talk, and are born and reborn in that realm of intimacy. Taking these words out of the realm of the senses to use them in public address collapses the expected barrier between these experiential arenas, an incongruity that surprises. Likewise for those obscenities that are not explicitly sexual, but nonetheless refer to bodily functions and the stripped-naked basics of

being human. Obscenities from both originary domains retain their power as big, bodily, experiential words used to convey basic human needs and feelings. In using them to creatively express their own feelings, comics combine self-exposure and intimate address with those critical distances appropriate to humor that allow for comment on our collective human condition.” (Seizer 2011: 214).

3.2. Tipuri de înjurături în stand-up comedy – funcții psiholingvistice

3.2.1. Înjurătura, ca formulă de adresare

(1) *S-a terminat pandemia și vine unu' aproape și zice: „Bă, coaie, tu știi că bitcoinul e o bulă, în pula mea?”*

(2) *Cred că și Ștefan [cel Mare] era: „Coaie, arzi, tu ai febră! Bă, băiatule, unde vii tu la bătălie așa? Tu ai 38.2, cred că [...]”. Așa am câștigat bătălia, cred că le-am dat răceală turcilor.*

(3) [Comediantul a făcut o glumă despre mesajul „Are you a robot?” care a apărut pe ecranul laptopului când a introdus de trei ori parola greșită, iar o persoană din public a arătat cu degetul înspre bannerul cu titlul spectacolului „Oare eu sunt un robot?”] *Bă, coaie, ce pula mea e cu IQ-ul la masa aia a voastră? Că nu e bine deloc! Bă, și-un pliant vă crește IQ-ul, dacă vă dau acuma să citiți, să-mi bag pula dacă nu!*

(4) *[...] Și nu glumesc cu nimic, am picat, coaie, eram robot!*

Întrucât toate cuvintele sunt îmbrăcate în intenții, așa cum afirma Bahtin, în orice ipostază comunicativă, participanții își exprimă intențiile de comunicare, iar primul deziderat în inițierea conversației este captarea atenției colocutorului. Termenul tabu *coaie* funcționează ca un apelativ cu funcție fatică și de captare a atenției receptorului. Remarcăm două utilizări diametral opuse ale apelativului disfemic: particularizarea (exemplele 1-3) și generalizarea prin desemantizare (exemplul 4).

În exemplele (1) și (2), termenul *coaie* este o formă de adresare în C2, fără a exista indicii ale unei situații conflictuale. Astfel, disfemismul își pierde încărcătura tabu și devine un cuvânt acceptat, care nu încalcă normele ce reglementează relațiile interumane din cadrul grupului, marcând o atitudine pozitivă.

În exemplul (3), termenul *coaie* este folosit ca formulă de adresare în C1, referentul fiind o persoană din public, receptor particularizat, aflat „la masa aia”⁵. Intonația și tempoul se schimbă – emițătorul ridică tonul, ritmul vorbirii este mai alert, semn că locutorul este surprins și iritat –, iar încărcătura agresivă a apelativului disfemic este subliniată și de cotext; secvența următoare este constituită dintr-o insultă, finalizată cu o înjurătură emfatică: *Bă, și-un pliant vă crește IQ-ul, dacă vă dau acuma să citiți, să-mi bag pula dacă nu!* Spre deosebire de primele exemple, acest act verbal codifică o evaluare peiorativă a colocutorului și are potențial amenințător pentru imaginea publică a acestuia. Răspunsul destinatarului colectiv, în calitate de receptor pasiv (secundar), este cel

⁵ Stigmatizarea se extinde de la individ la grup, toate persoanele aflate la masa respectivă fiind discreditate pentru că au lădat observația destinatarului vizat de actul verbal amenințător.

scontat de către vorbitor: râsul însoțit de aplauze, însă camerele nu surprind și reacția receptorului-țintă.

În ultimul exemplu, utilizarea disfemică a cuvântului *coaie* presupune generalizare, nu individualizare, întrucât se adresează întregului public, inclusiv persoanelor de sex feminin, cu toate că termenul denumește o parte a sistemului reproducător masculin. Considerăm că, în acest context, substantivul disfemic devine o interjecție de adresare – fapt evidențiat și de forma de singular a cuvântului –, fiind supus unui proces de desemantizare, pentru că semnul lingvistic este vidat de referent, în vederea acumulării unui sens pragmatic.

3.2.2. *Înjurătura cathartică*

(5) *Eu, când spăl vasele, zici că m-am pișat pe mine. Când spăl vasele, trebuie să dau și cu mopul. Când mă vedea [iubită] cu mopul, „da’ nu dai și cu aspiratorul?” [...] Băga-mi-aș pula în el de mop, mai spală vasele de-acuma...*

(6) [Despre aspiratorul robot] *Bă, chit că-și face harta, se dă cu capul de toate alea... Așa m-am enervat! Când l-am luat, am zis că, mamă, ce deștept e, după ce și-a făcut harta. Bă, și când rămânea blocat în covor, sub canapea [duce mâna la frunte ca semn al frustrării], dădea și mesaje din alea „Mhei, mhei, m-am prins sub canapea” [...] Băga-mi-aș pula, că asta aveam eu nevoie, să am grijă de un robot prin casă acuma. Băi, mergeam ca după un copchil care se căca pe el nonstop: „Hai, să te iau de aicea, în pizda mă-tii, să te duc la [...]”*

(7) [Un test Google, locutorul trebuie să bifeze imaginile în care apar treceri de pietoni] *Bă, bifam, debifam, în colțul din dreapta sus era o creangă care trecea exact pe diagonala pătratului și mă gândeam dacă-n pizda mă-sii, în spatele crengii [...].*

(8) *Și m-am gândit: Bă, Cosmine, dă-o-n pizda mă-sii, mă! Serios, așa ai ajuns să gândești? Și dacă-i arab, ce? A venit în România, are un job.*

(9) *Eu m-am așezat, eram convins că am cancer. Doctorița era la geam, se uita prin ceva fișe, eu m-am așezat: „Vai de pula mea! Ce dracu’ mă fac?”*

(10) *Așa ar trebui să întrebe la starea civilă: „Vrei să-i accepți căcaturile toată viața?” Și tu să zici: „Bine, mă, în pula mea!”*

(11) *Și m-am dus la baie, tot în prima săptămână, tot atunci cu carantina, și am vrut să fac pipi și am vrut să mă așez și mi-am dat seama în momentul ăla ce vreau să fac și eram: „Bă, da’ dă-o-n pizda mă-sii! Da-n halu’ ăsta am ajuns, da’ mă piș stând jos, da-s găină? Dă-o-n pula mea!” Băi, și am ridicat colacu’ ăla cu o forță, așa l-am trântit [...]*

Centrată pe emițător, înjurătura este o reacție spontană, generată de un eveniment exterior, prezența unui colocutor nefiind necesară, deoarece referențialitatea este inerentă vorbitorului: “nonpropositional swearing is unintentional, unplanned and uncontrollable. It involves automatic emotional responses, occurring most frequently in response to sudden bursts of emotion (e.g., surprise) or as a result of brain damage. We do not consider nonpropositional swearing polite or impolite, except to an uninformed listener who may be offended at the content of the utterance. The offense on the part of the speaker is unintentional” (Jay și Janschewitz 2008: 270). În toate exemplele, înjurătura cathartică apare ca eveniment comunicativ în C2, discursul având

formă monologală, iar înjurăturile sunt tipice, lipsite de creativitate (vezi *propositional vs nonpropositional swearing* la Jay și Janschewitz 2008), fapt care evidențiază caracterul spontan al acestui tip de discurs.

3.2.3. Înjurătura agresivă/ofensatoare

Înjurăturile reprezintă expresii lingvistice ale unor emoții puternice, așadar vor fi utilizate cu o frecvență mai mare în situațiile conflictuale. În corpusul analizat, am identificat două tipuri de înjurături agresive, în raport cu gradul de ofensă adusă imaginii publice a receptorului-țintă: pe de o parte, locutorul adresează înjurătura direct unui spectator (exemplul 12), actul verbal fiind un ofensator/amenințator pentru destinatarul din C1, iar, pe de alta, am înregistrat înjurături agresive raportate, care sunt relatări ale unor evenimente la care participă (și în cadrul cărora comunică) personaje din C2 (exemplele 13-19).

(12) Comediantul: *Nu mai vorbi un pic, ca să [...] Mersi mult de tot, ești super amabil!*

Spectatorul: *Am zis să nu fac gălăgie cu chipsurile [...]*

Comediantul: *Da, asta ai zis „Să nu fac gălăgie cu chipsurile” în timp ce vorbeai. Asta a fost „Bă, coaie, să nu fac gălăgie cu chipsurile astea, în pula mea, că îl deranjez pe om, că-și filmează specialul [...] Fârș-fârș-fârș [...] S-acopâr cu vocea mea groasă tot căcatul ăsta de pungă în care am chipsurile [...] Fârș-fârș-fârș [...] Că nu puteam să-mi iau burger la care nu se-aude, în pula mea, ce mănânc [...]*

În situațiile concrete de comunicare, disfemismul, ca marcă ilocuționară a unui act amenințator, nu este un fenomen care apare *ex nihilo*, ci presupune un element declanșator, care influențează desfășurarea ulterioară a evenimentului comunicativ. În exemplul 12, reacția verbală agresivă a locutorului a fost declanșată de lipsa de respect a unui spectator, care a desfăcut o pungă cu chipsuri și a început să vorbească, în timp ce comediantul își prezenta numărul pe scenă. Performerul își întrerupe discursul umoristic și solicită spectatorului să nu mai vorbească, încălcând maxima manierei prin mulțumirea ironică adresată. Dinamica rolurilor în cadrul spectacolelor de stand-up îi permite artistului să reacționeze – statutul său locutiv nu este inferior în raport cu persoana ofensatoare – însă încearcă să minimizeze efectele actului verbal ofensator prin „citarea” sarcastică a gândurilor alocutorului, cu ajutorul mărcii evidențiale citaționale *ai zis* (Zafiu 2002: 129). Astfel, opinia este atribuită unei surse externe, iar locutorul devine emițător secundar al mesajului tabu. Prin reluarea în ecou a altei voci se remarcă simularea atitudinii de neasumare a conținutului propozițional, întrucât „responsabilitatea” evaluării negative este transferată asupra colocutorului.

(13) *Noi, bărbații, suntem proști. [aplauze] S-a aplaudat mai devreme decât credeam, deci atât de fact e! Continui prin a spune că voi, femeile, sunteți deștepte. Se pare că războiul a luat sfârșit la voi, aici, la Târgu-Mureș, dar, totuși, o să explic chestia asta. Voi, femeile, sunteți deștepte. Dacă e un grafic așa, voi vă nașteți deștepte, vă nașteți aici [arată cu mâna în dreptul capului]. Și dup-aia toată viața [trasează cu mâna o linie dreaptă în aer, publicul râde] rămâneți constante. E un lucru bun, v-ați încruntat câteva dintre voi. Ați avut aia de „da io-s constantă, mă, du-te-n pizza mă-tii?”. Ești deșteaptă, bravo! Comparativ cu noi, bărbații, care ne naștem acolo, jos de tot, în mocirlă [...]*

(14) [Comediantul vorbește despre oamenii beți, care au nevoie de calcule complexe pentru a ridica o sticlă cu apă] *Altfel riști să ridici sticla așa* [face un gest exagerat cu mâna, ridicând brusc o sticlă cu apă deasupra capului] *și să zică toată lumea: „Băăă, ce spart e ăla, du-te-n pula mea! nu știi să ridici o apă! Câtă iarbă ai fumat, mă, boule? Ce prost ești! N-o să mai fii prietenul meu niciodată, ieși afară din casă, du-te-n pula mea!”*.

(15) *Și aud așa, cum ziceți în capul vostru „și râdem, bă, mai dă-i în pula mea de handicapați!” Bă [...] [bate obrazul cu degetul] Bă, înțeleg de ce [...] Adică nu toți handicapații sunt ok [...] [râde] De obicei, când vezi un om în scaun cu rotile, zici „mamă, ce inger” și dacă ăla e un muist, în pula mea. Dacă și oamenii [...] Na, că mai sunt oameni în scaun cu rotile, că nu-i suport așa, nu-i [...] nu-i halesc [...] Efectiv îi aud după scârțâit: „aaah, vine Mircea, pișa-m-aș pe el, să mă piș!”*

(16) [Șofer de Uber, o voce plictisită, comediantul mimează vorbitul la telefon]

Șoferul: *Unde ești, mă?*

Clientul: *Sunt la pin!*

Șoferul: *Unde ești la pin, că eu sunt la pin?*

Clientul: *Păi, și io-s la pin.*

Șoferul: *Nu ești, mă, la niciun pin, du-te-n pizda mă-tii!*

(17) *Și, când a fost covidu', sunt absolut convins că toți ați fost în capul vostru: „Futu-i în gură de chinezi! Futu-vă ochii ăia mici! Bă, da' nu putea unu să zică, în pizda mamei lui: „Băi, alte țări, închideți-vă, în pula mea, că noi suntem bolnavi!”*

(18) [Discuție între găini și cel care vrea să le ia ouăle din cuiabar]

Găina: *Ce pula mea faci, mă?*

Omul: *Om... omletă mă gândeam să fac!*

Găina: *Ce faci, dom'le? Fată, tu îl vezi pe ăsta? Ce pula mea faci, mă? Ia mâna de pe copiii mei! Ești nebun? Cocooooș!!*

(19) *Și tu ești copil așa și observi și te întrebi: „Da' ce are tataia? De ce nu îi fute o masă în cap la mamaia, să mâncăm liniștiți?”*

Milică (2013: 48) identifică două categorii de violență discursivă: 1) *acte verbale agresive în sine* (insulta, înjurătura, blestemul) și 2) *violența reprezentată în discurs* prin acte de limbaj al căror potențial agresiv rezidă în puterea lor de a amenința sau de a instiga: „prima categorie reflectă dimensiunea *inerentă, explicită* a violenței de limbaj, cea de-a doua categorie reflectă dimensiunea ei *aferentă, implicită*” (*Ibidem*: 48). În exemplele 13-19, înjurăturile pot fi încadrate în categoria limbajului violent⁶ numai în C2, întrucât, în C1, acestea nu reprezintă acte verbale amenințătoare (vezi *face-threatening acts* la Brown și Levinson 1987: 70-88) pentru imaginea publică a spectatorilor. Discursul injurios este atribuit personajelor din C2, performerul fiind doar naratorul: “they create a social distance between comedians and characters in their jokes while the comedians are narrating their joking stories. This social distance is different from the performance distance between comedians and their audiences. Performance distance is created by the

⁶ “Swearing might be an alternative for physical aggression. By letting off steam through swearing, feelings of anger and frustration can be reduced, resulting in a decreased probability of overt, physical aggression. In this way, swearing serves as a tool for the inhibition of physical aggression, which can prevent more severe consequences.” (Vingerhoets *et al.* 2013: 293).

institutional setting of stand-up performance which places stand-up comedians in a position of inherent authority over their audiences. The social distance is identified by the manner in which comedians assign utterances and actions to participants in their jokes, thereby distancing themselves from the actions and utterances in their joking stories. This social distance helps the audience to look beyond comedians and picture characters in the joke as the social actors performing the activities in the joke.” (Rutter 1997: 27).

3.2.4. *Înjurătura emfatică*

Pe lângă competența lingvistică, vorbitorul deține și o competență pragmatică, de care depinde decodificarea corectă a scopului ilocuționar: capacitatea de a adapta limbajul tabu la contextul discursiv, astfel încât acesta să servească forței ilocuționare cu care este investit. În cadrul spectacolelor de stand-up comedy, majoritatea înjurăturilor sunt conversaționale, fiind vidate de încărcătură emoțională, agresivă sau ofensatoare și comportă funcții discursive, precum emfaza. Așadar, performerul utilizează înjurăturile pentru a evidenția anumite aspecte ale comunicării și pentru a focaliza atenția publicului asupra unui anumit element, care devine ieșit din comun și stârnește râsul receptorului, semn că scopul ilocuționar a fost atins:

(20) *Probabil când s-a terminat pandemia ați fost fericiți un pic, 30 de secunde, și după aia ați dormit un pic stresați că, dacă se trezește Putin dimineța și, în loc de snooze [...] că ăla e atât de bolnav să doarmă cu butonul lângă cap, în pula mea... Uite, Deveselu!*

(21) *Hei, refugiați, ia geaca asta [...] Nu, to keep, to keep [...] Vezi că e Moncler, în pula mea!*

(22) *A luat laveta aia și a făcut chiuveta lună [...] Bă, știi cum era? Dacă eram în Cluj, o închiriam, să-mi bag pula!*

(23) *Ați auzit probabil că sunt văduvi care nu mai mănâncă după moartea soției. Ei nu mai mănâncă nu de depresie, ci că nu știu, în pula mea, să mănânce, că așa ne faceți, de când ne-ați tras acolo, în relație, pac!*

(24) *Dacă ești și lângă aripă și vezi elicea aia așa [gest cu mâna imitând mișcarea rotativă a elicei] și când mai are golurile alea de aer, de nu mai ai elicea [...] Și stai lângă ea așa și ești „Hai, tată, ia-o, hai!” Dacă vezi o pasăre, e belită pula, deci ești: „Pleacă, pleacă, du-te dracu’, pleacă!”*

(25) *Și Google nu m-a crezut [că nu sunt un robot] și mi-a dat test. Că asta îmi lipsea mie la două noaptea și rupt în gură, să-i demonstrez lui Google că-s om și, mai presus decât asta, mie însumi, că devenise o problemă filosofică. Bă, și mi-a dat greu, să-mi bag pula!*

(26) *Eram convins că am cancer, să-mi bag pula! Câți oameni n-au murit de cancer?*

(27) *Când m-am pișat, era negru! Era negru, vă jur pe ce am mai sfânt! Zici că era cafea, să-mi bag pula! Deci dacă aveam din ăla de cappuccino, îți făceam inimioară din aia [...]*

(28) *Așa precizie avea, că te operam la ochi, în pula mea! Îți decupam corneea perfect cu jetul ăla!*

(29) *Nu știi dacă ați făcut vreodată asta [...] Râdeți, dar e traumatizant, să-mi bag pula! Când intri în coteț, acolo, și ai pus mâna pe un ou și-s toate găinile așa [își înclină capul].*

(30) *Chiar acuma în pandemie, când stăteam acasă, promisem o pasăre de țară [...] Bă, și mi-a venit o poftă așa, dintr-odată, să fac pasăre la cuptor și cu o tavă din aia de cartofi noi copti cu parmezan, usturoi și mărar pe deasupra [...] Mamă!! Și să mai torni așa, știi? Sucul ăla peste pasăre [...] băga-ți-ai pula! Îmi plouă în gură!*

3.2.5. *Înjurătura auxiliară*

Constatăm, în corpusul analizat, o tendință spre supralicitare a înjurăturii, care, prin desemantizare, se transformă într-un automatism verbal lipsit de expresivitate, vidat de conținut și semnificație. Aceste clișee lingvistice tabu apar în structuri interogativ-exclamative, formate din adverb sau pronume interogativ + o structură disfemică, aceasta din urmă având doar rol de umplere a hiatusului verbal.

(31) *Oricum o să veniți cu farfuria la noi: „Aici nu puteai să dai cum trebuie? Uite câtă pata!” Mănâncă și tu în jurul petei! Ce căcat să fac?*

(32) *Și, apoi, unii dintre noi [bărbații] vă depășim [la inteligență] și reacția voastră în momentul ăla e asta, așa de „mă, da' ce pizda mă-sii e ăla?”. O întrebă pe aia bătrână: „mamă, ce e acela?”.*

(33) *Eu mi-am dat seama că, dacă eu acum fac un atac cerebral și trebuie să fiu operat pe creier, eu la ce pula mea cânt? Că eu nu știu să cânt la nimic!*

(34) *Da' iubesc căteii, ce pula mea să fac?*

(35) *Nu e ca și cum părinții mei erau oameni de știință, refugiați după Al Doilea Război Mondial în Focșani [râde] și m-au alcătuit pe mine din piese vechi, din tranzistori, din componente [...] televizor Diamant sau ce pula mea mai era pe vremea aia.*

(36) *Bă, da' tu de unde pula mea ai televizor?*

(37) *Bă, eu nu înțeleg limba și vorbește și în șoaptă. Oare ce pula mea plănuiește Nadir?*

(38) *Și nu știi ce pula mea vrea, că nu clipește [...]*

(39) *Eu am înțeles și am realizat că, dacă vreau o relație sănătoasă și dacă vreau să fiu cu femeia asta toată viața, tre' să tac în pula mea din gură!*

Concluzii

Înjurăturile, prin violența lor inerentă, sunt oportune doar în anumite medii socioculturale, nefiind potrivite cu registrele culte. Aceste acte de limbaj disfemice sunt, în genere, instrumente lingvistice de transmitere a unor atitudini sau stări psihice și apar cu o frecvență mai mare în situațiile conflictuale, însă adecvarea sau inadecvarea unui act verbal stă întotdeauna sub influența decisivă a contextului comunicativ. Spectacolele de stand-up comedy sunt un exemplu de conjuncturi discursive pozitive, în care înjurăturile servesc la crearea unei intimități emițător-receptor și la atingerea scopului ilocuționar – stârnirea râsului.

În corpusul analizat, înjurăturile funcționează fie ca marcatori discursivi care ajută la structurarea secvențelor comunicative – inițierea comunicării, *captatio benevolentiae* sau emfază –, fie ca automatisme verbale, fără încărcătură semantică sau funcție discursivă. Înjurăturile ofensatoare înregistrate sunt puține, agresivitatea fiind indirectă (raportată), fără a reprezenta o amenințare la imaginea publică a receptorului din C1. Am consemnat un singur context comunicativ în care raportul *cost-beneficiu* (vezi Leech 1983) este dezechilibrat din cauza proferării de injurii, care devalorizează dramatic beneficiile interlocutorului și încadrează evenimentul comunicativ în categoria violenței de limbaj.

În comunicarea umoristică de tip stand-up, efectul discursului tabu – accentul cade pe diferența dintre *a înțelege gluma* și *a o considera amuzantă*, “the former is noetic, a consequence of understanding; the latter psychic, a consequence of affective resonance” (Brodie 2009: 96) – este dependent de bagajul emoțional, cultural sau religios al publicului. Destinatarul trebuie să realizeze o serie de interpretări și evaluări ale universului referențial, nu înainte de a fi adaptat regulile sociolingvistice, care îi guvernează comportamentul în mod normal, la noul context de comunicare și să își asume, din capul locului, un anumit tip de relaxare lingvistică, ce vine la pachet cu eliberarea tensiunii psihice prin râs.

BIBLIOGRAFIE

- Brodie 2009: Ian Bernard Brodie, *Stand-up comedy: a folkloristic approach*, teză de doctorat susținută la Memorial University of Newfoundland, disponibil online la adresa: https://www.google.com/url?sa=i&url=https%3A%2F%2Fdam-oclc.bac-lac.gc.ca%2Fdownload%3Fis_thesis%3D1%26oclc_number%3D1319167625%26id%3Ddb8cd7d6-ob18-448f-9d02-9d8717c15211%26fileName%3DBrodie_IanBernard.pdf&psig=AOvVaw1wj2ASr-zU6z48pkYzfBS&ust=1728056460899000&source=images&cd=vfe&opi=89978449&ved=0CAQQn5wMahcKEwiIrKmNxvKIAxUAAAAAHQAAAAAQBA.
- Brown, Levinson 1987: Penelope Brown, Stephen Levinson, *Politeness: Some Universals in Language Use*, Cambridge, Cambridge University Press.
- Douglas 2002: Mary Douglas, *Implicit meanings: Essays in Anthropology*, Londra, Routledge.
- Felecan 2021: Daiana Felecan, Oliviua Felecan, *Conținuturi implicite în bancuri generate de pandemia de Covid-19: repere teoretice (I)*, în „Philologica Jassyensia”, an XVI, nr. 2 (32), disponibil online la adresa: <https://www.diacronia.ro/ro/indexing/details/A31839/pdf>.
- Filani 2015: Ibukun Filani, “Discourse types in stand-up comedy performances: an example of Nigerian stand-up comedy”, în “European Journal of Humour Research”, vol. 3 (1).
- Harbridge 2011: L. Harbridge, “Audienceship and (non) laughter in the stand-up comedy of Steve Martin”, în “Journal of Audience and Reception Studies”, vol. 8, nr. 2.
- Jay, Janschewitz 2008: Timothy Jay, Kristin Janschewitz, “The Pragmatics of Swearing”, în “Journal of Politeness Research”, nr. 4.
- Leech 1983: G. Leech, *Principals of Pragmatics*, Londra, Longman.
- Maraev, Ellen, Christine Staffan, Robin 2021: Vladislav Maraev, Breitholtz Ellen, Howes Christine, Larsson Staffan, Cooper Robin, “Something Old, Something New, Something Borrowed, Something Taboo: Interaction and Creativity in Humour”, în “Frontiers in Psychology”, vol. 12, disponibil online la adresa: <https://www.frontiersin.org/journals/psychology/articles/10.3389/fpsyg.2021.654615/full>.
- Milică 2013: Ioan Milică, *Lumi discursive: studii de lingvistică aplicată*, Iași, Junimea.
- Mintz 1985: Lawrence E. Mintz, “Standup Comedy as Social and Cultural Mediation”, în “American Quarterly”, vol. 37, nr. 1.

- Mulkay 1988: M. Mulkay, *On Humour*, Cambridge, Polity Press.
- Rutter 1997: Jason Rutter, *Stand-up as Interaction: Performance and Audience in Comedy Venues*, teză de doctorat susținută la University of Salford, disponibilă online la adresa: https://www.researchgate.net/publication/33774855_Stand-up_as_interaction_performance_and_audience_in_comedy_venues.
- Scarpetta, Spagnolli 2009: Fabiola Scarpetta, Anna Spagnolli, "The Interactional Context of Humor in Stand-Up Comedy", în "Research on Language and Social Interaction", vol. 42, nr. 3.
- Seizer 2011: Susan Seizer, "The Unmentionable: Verbal Taboo and the Moral Life of Language. On the Uses of Obscenity in Live Stand-Up Comedy", în "Anthropological Quarterly", vol. 84 (1).
- Vingerhoets, Bylsma, Vlam 2013: Ad Vingerhoets, Lauren M. Bylsma, Cornelis de Vlam, "Swearing: A Biopsychosocial Perspective", în "Psychological Topics", 22 (2).
- Zafiu 2002: Rodica Zafiu, „«Evidențialitatea» în limba română actuală”, în Pană Dindelegan, Gabriela (coord.), *Aspecte ale dinamicii limbii române actuale*, București, Editura Universității din București.

Bibliografie electronică:

- Micutzu, „Oare sunt robot?” Stand Up Comedy Special, *YouTube*, disponibil online la adresa: <https://www.youtube.com/watch?v=ApTgDgqoBss>.
- Micutzu, „Pe vremea mea”. Stand Up Comedy Special, *YouTube*, disponibil online la adresa: <https://www.youtube.com/watch?v=TaGEKD7usKU&t=703s>.
- Nedelcu 2024: Cosmin Nedelcu, *Wikipedia*, disponibil online la adresa: https://ro.wikipedia.org/wiki/Cosmin_Nedelcu.
- Twarowska 2022: Aura Twarowska, *Postare video Facebook*, 4 mai, disponibil online la adresa: <https://www.facebook.com/1451945796/videos/999699334250457/>.

